

UNHCR

Агентство ООН у справах біженців

70

РОКІВ

НА ЗАХИСТІ БІЖЕНЦІВ

ТА ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Конвенція про статус біженців 1951 року

Ключові повідомлення

Конвенція про статус біженців 1951 року

Ключові повідомлення

Арні/Архіви ООН – Підписання Конвенції про статус біженців 1951 року в Женеві, Швейцарія.

Вступ

Ці ключові повідомлення були розроблені, щоб допомогти широкому колу колег готувати матеріали з нагоди 70-ї річниці прийняття Конвенції про статус біженців 1951 року.

Вони містять сукупність основних фактів, повідомлень, історичного контексту та відповідей на потенційні запити ЗМІ та / або заяви, які можуть бути зроблені в політичній сфері.

Нарешті, вони містять кілька прикладів щодо доречності Конвенції в сучасному контексті прав людини, а також деякі конкретні судові практики, щоб це проілюструвати.

Ці матеріали носять рекомендаційний характер. Колеги повинні сміливо вибирати найбільш відповідні пункти для своїх конкретних цілей як для себе, так і для надання інформації партнерам, прихильникам, донорам та іншим.

Ключові повідомлення

Право шукати притулок є основним правом людини, закріпленим і захищеним Конвенцією про статус біженців 1951 року як ключовою частиною міжнародного права.

Конвенція про статус біженців – це інструмент захисту, який рятує життя. У контексті триваючих війн, конфліктів і переслідувань, а також рекордних рівнів переміщення населення вона продовжує захищати права та життя біженців. Сьогодні це так само актуально, як і в 1951 році.

УВКБ ООН закликає всі держави забезпечити реалізацію принципів права з питань біженців, включаючи Конвенцію 1951 року, шляхом прийняття законодавства, створення установ та прийняття політики й практик, що відображають його положення.

УВКБ ООН закликає країни, які не є договірними державами, приєднатися до Конвенції, як вони й продовжують робити. Останньою такою країною у 2018 році став Південний Судан.

УВКБ ООН є гарантом Конвенції 1951 року з унікальним мандатом, передбаченим міжнародним правом, який дає змогу контролювати і застосовувати співпрацювати з державами щодо захисту біженців.

Конвенція залишається чинною навіть у контексті глобальної надзвичайної ситуації у галузі охорони здоров'я (або будь-якої іншої); країни не можуть нехтувати своїми зобов'язаннями за Конвенцією. Вони можуть, і так і роблять, вживати заходів щодо охорони здоров'я населення, які не порушують права біженців.

Розширені повідомлення. Які права мають біженці за конвенцією 1951 року?

Конвенція про статус біженців 1951 року є знаковим документом з прав людини, який залишається актуальним і сьогодні. Конвенція була одним з перших договорів, прийнятих після Другої світової війни, і стала частиною нової правової бази щодо прав людини.

Вона мала не меті офіційно сформувати мінімальний набір прав для осіб, які рятуються від переслідувань – насамперед право не повертатися до країни переслідування (те, що траплялося із страшними наслідками з групами євреїв та інших осіб, які тікали з нацистської Німеччини). Конвенція залишається одним із найбільш широко ратифікованих договорів у всьому світі.

На відміну від кількох попередніх конвенцій про біженців Конвенція 1951 року обґрунтувала загальноприйняте визначення біженця (а не те, що визначало біженців за національністю). Спочатку Конвенція обмежувала сферу свого застосування особами, які стали біженцями через події, що відбулися в Європі до 1 січня 1951 року, проте Протокол 1967 року скасував ці обмеження і зробив Конвенцію справді універсальною та застосовною до біженців з усіх континентів. (Коли ми сьогодні говоримо про Конвенцію, ми, зазвичай, маємо на увазі «Конвенцію, змінену Протоколом»).

Конвенція є сучасним втіленням вікового інституту надання притулку, підкріпленого фундаментальними гуманітарними цінностями, і за час свого існування врятувала мільйони життів. Вона також забезпечує країни набором спільних принципів для кращого управління питаннями притулку та співпраці між собою.

Конвенція про статус біженців захищає права людей, які були змушені тікати зі своїх країн або не можуть повернутися до них через переслідування. Вона спрямована на сприяння інтеграції біженців у їхній новій країні, хоча також передбачає можливість того, що зміна обставин може призвести до припинення дії статусу біженця.

Відповідно до Конвенції біженцям надаються такі права:

- Захист від вислання
- Відсутність покарання за нелегальний в'їзд на територію договірної держави
- Право на працю
- Право на житло
- Право на освіту
- Право на державну допомогу та підтримку
- Право на свободу віросповідання
- Право на доступ до судів та на справедливий розгляд
- Право на свободу пересування по території
- Право на оформлення посвідчення особи та проїзних документів

Ці права представляють мінімум, і в багатьох розвинених країнах біженці мають такі самі права, як і громадяни.

Деякі країни зробили певні обмеження. Це зумовило те, що деякі статті Конвенції можуть застосовуватися не в усіх країнах. Однак обмеження не повинні торкатися статей, що захищають основні права, такі як захист від вислання, доступ до судів, свобода релігії та інші. УВКБ ООН виступає за скасування всіх обмежень та повне застосування Конвенції.

Розробка Конвенції

Ухвалена 28 липня 1951 року Конвенція про статус біженців є настільки ж актуальною сьогодні, як і тоді, коли вона була вперше представлена міжнародному співтовариству.

Конвенція зазначає, що термін «біженець» застосовується до будь-якої особи, яка «в силу обґрунтованого страху перед переслідуванням з причин раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів, знаходиться за межами країни свого громадянства і не може або через такий страх не бажає скористатися захистом цієї країни». Це також стосується будь-якої особи з таким обґрунтованим страхом, яка не має громадянства і знаходиться «за межами країни свого колишнього звичайного місця проживання».

Конвенція була створена в післявоєнний період, коли проблеми переміщення, що стояли перед світом, стосувалися в основному біженців європейського походження. Більшість учасників Конференції уповноважених, яка угодила остаточний текст, були європейцями.

Однак представництво на конференціях на той час охоплювало й інші частини міжнародного співтовариства: Бразилію, Канаду, Колумбію, США та Венесуелу; Єгипет, Ірак, Ізраїль та Туреччину; Австралію. Африка на південь від Сахари, яка все ще знаходилася під колоніальним правлінням, не була представлена. Хоча спочатку стандарти та принципи, викладені та визначені в Конвенції, розроблялись у переважно європейському контексті, вони є універсальними.

Спочатку застосування Конвенції обмежувалося подіями, що відбувалися в Європі або в Європі та інших країнах до 1 січня 1951 року (підписантам надавалося право вибору). Це обмеження було знято для більшості країн Протоколом 1967 року щодо статусу біженців.

Конвенція була доповнена регіональними документами, спрямованими на краще вирішення їхніх особливих проблем: в 1969 році Організація африканської єдності (ОАЕ) прийняла Конвенцію, що розширило визначення біженця, задля охоплення тих, хто втік через зовнішню агресію, окупацію, іноземне панування або події, що серйозно порушують громадський порядок.

Картахенська декларація 1984 року визначає, що до «біженців» слід віднести осіб, які виїжджають зі своїх країн через те, що їхнім життям, безпеці чи свободі загрожують загальне насильство, зовнішня агресія, внутрішні конфлікти, масові порушення прав людини чи інші обставини, які серйозно порушили громадський порядок. Картахенська декларація включена до національного законодавства багатьох країн Латинської Америки.

Незмінна актуальність Конвенції

Протягом останніх 70 років країни у всьому світі стикаються з реаліями масового переміщення людей, які рятуються від конфліктів, репресивних режимів та інших форм переслідування, насильства та порушень прав людини. Сьогодні 85 % біженців у світі проживають у країнах, що розвиваються або найменш розвинених. Навіть у країнах, які не є її учасниками або не мають внутрішньої основи для її реалізації, Конвенція стала стандартом, яким не можна нехтувати, тоді як деякі її ключові особливості (наприклад, принцип невислання) стали частиною міжнародного звичаєвого права.

Робота Агентства ООН у справах біженців ніколи не була більш актуальною та складною.

Крайня бідність і зміна клімату разом із війнами та насильством змінюють моделі переміщення. Рішення шляхом добровільного повернення, інтеграції та переселення значно відстають від темпів нових переміщень.

Здатність Конвенції забезпечити захист біженців була визнана й посилена законодавчими, судовими та національними адміністраціями в усьому світі, демонструючи її актуальність і важливість. Вона може застосовуватися і застосовується в багатьох країнах у ситуаціях, починаючи від дрібномасштабного і закінчуючи масовим переміщенням людей, які рятуються від переслідувань. При цьому країни дозволяють доступ біженців на свою територію та забезпечують їм захист.

Актуальність Конвенції періодично ставиться під сумнів тими, хто вважає її занадто щедрою в часи масових переселень або недостатньо широкою для охоплення нових форм переміщення, наприклад, пов'язаних зі зміною клімату або стихійними лихами. Сьогодні пріоритетом є не перегляд Конвенції, а забезпечення її правильного та відповідного тлумачення, беручи до уваги розвиток законодавства щодо біженців, а також ширшу правову базу в галузі прав людини, зміни моделей переміщення та переслідування у всьому світі. Потрібно знайти більш ефективні способи застосування Конвенції та інших принципів міжнародного з права з питань біженців у дусі міжнародної співпраці та розподілу відповідальності.

Глобальний договір щодо біженців є не обов'язковим до виконання документом, який було затверджено Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 2018 року. Він встановлює рекомендації для країн більш передбачувано розподіляти відповідальність щодо захисту біженців – беручи до уваги дисбаланс у розподілі світового населення біженців – і підтримувати одна одну в забезпеченні повного впровадження Конвенції особливо в той час, коли нові та тривалі ситуації з переміщенням у всьому світі вимагають більших

зусиль для забезпечення поваги прав біженців та місцевих громад.

Для того, щоб знайти ефективні й стійкі відповіді та рішення ситуацій біженців, країнам потрібно співпрацювати. Крім того, розподіл відповідальності щодо безпеки та добробуту біженців зменшує ризик напруженості між державами, яка може виникнути внаслідок надзвичайних ситуацій із переміщенням. Тільки узгоджені міжнародні дії та політична воля можуть вирішити нові та тривалі конфлікти й кризи.

Захист біженців та національна безпека

Питання національної безпеки та міжнародний захист біженців не є взаємовиключними цілями. Суверенне право держав контролювати власні кордони повністю сумісне з їхніми зобов'язаннями за міжнародним законодавством щодо прав людини та біженців, включаючи Конвенцію про статус біженців 1951 року, забезпечити біженцям та шукачам притулку, які подорожують нелегально, можливість шукати притулок та отримати захист, мати доступ до процедур надання притулку, а також бути ідентифікованими та захищеними від вислання.

Конвенція про статус біженців визнає важливість національної безпеки та підтримання громадського порядку країни перебування. Вона вимагає від біженців поважати закони держав перебування, виключає серйозних злочинців із програм захисту біженців та надає можливість державам скасувати або відкликати статус біженця. У виняткових обставинах дозволяється вислання біженців, які становлять загрозу для національної безпеки або для громади країни перебування.

Конвенція не передбачає надання притулку терористам і не захищає їх від кримінального переслідування, екстрадиції чи вислання. Навпаки, робить ідентифікацію осіб, які займаються терористичною діяльністю, можливою та необхідною.

УВКБ ООН як гарант Конвенції

УВКБ ООН, Агентство ООН у справах біженців отримало мандат щодо захисту біженців 14 грудня 1950 року, коли Генеральна Асамблея ООН прийняла свій Статут. Впродовж семи десятиліть ми захищаємо людей, змушених тікати.

УВКБ ООН є гарантом Конвенції та Протоколу до неї. Очікується, що країни будуть співпрацювати з УВКБ ООН стосовно забезпечення поваги та захисту прав біженців, визначених Конвенцією та відповідними документами з прав людини.

Додаткова інформація

УВКБ ООН присутнє у 135 країнах, реагуючи на глобальне вимушене переміщення. Ми будемо й надалі плідно працювати та не плануємо зупинятися.

Першим Верховним комісаром був голландський юрист, журналіст і політик Геррит Ян ван Хьовен Гедхарт. Філіппо Гранді – 11-й Верховний комісар.

УВКБ ООН двічі нагороджувалося Нобелівською премією миру за свою гуманітарну діяльність – у 1954 та в 1981 роках.

Конвенція 1951 року та еволюція законодавства щодо прав людини

З часу прийняття Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу 1967 року, поняття міжнародного захисту та усвідомлення того, що існують нові категорії осіб, які його потребують, набуло розвитку. Розвинулось законодавство з прав людини, а міркування про те, як оцінити та визначити статус біженця, стали ширшими та складнішими – від гендерного насильства до кліматичних змін та особливих прав жінок та дітей.

Різноманітні міжнародні документи часто забезпечують відповідний контекст та принципи, що дозволяє Конвенції адаптуватися та залишатися актуальною. Серед цих документів:

Ці документи зобов'язують міжнародне співтовариство розширити та посилити доступ кожної людини до своїх основних прав. Крім того, вони надають додаткові принципи та контрольні положення, які допомагають державам застосовувати Конвенцію про статус біженців 1951 року. УВКБ ООН надало вказівки щодо тлумачення та / або практичного застосування правових стандартів у відповідь на виникаючі або оперативні питання переміщення.

- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (прийнята 1979 р.)
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження або покарання (прийнята 1984 р.)
- Конвенція про права осіб з інвалідністю (прийнята 2006 р.)
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (прийнятий 1966 р.)
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (прийнятий 1966 р.)

Приклади

Переслідування за ознакою статі

“
Навіть незважаючи на те, що стать не згадується окремо у визначенні біженця, загальноновизнано, що вона може впливати на тип переслідування чи заповідяну шкоду та причини такого поведження. Отже, належне тлумачення терміну «біженець» охоплює заяви про надання притулку, пов'язані з ґендером.
”

Керівні принципи УВКБ ООН щодо міжнародного захисту №1

ґендерно обумовлене насильство

УВКБ ООН вважає, що каліцтво жіночих статевих органів є формою ґендерно зумовленого насильства та порушенням прав людини і, таким чином, є переслідуванням. Ця точка зору підтримується міжнародним та регіональним законодавством з прав людини і коментарями Комітету з ліквідації дискримінації жінок. Ця практика також розглядається як катування та жорстоке, нелюдське або таке поведження, котре принижує гідність, що підтверджено багатьма органами ООН та, зокрема, Європейським судом з прав людини.

Домашнє насилля

Хоча переслідування найчастіше здійснюється владою країни, переслідування, що є підставою для подання заяви про надання притулку, може здійснюватися недержавними суб'єктами – категорією, яка може включати членів родини, сусідів та інших осіб, а також за обставин, коли держава не може або не хоче забезпечити захист. Застосовуючи ці принципи, держави, які мають значний досвід з питань визначення статусу біженця, дійшли висновку, що жертви домашнього насильства можуть претендувати на притулок у разі належності до певної соціальної групи.

Права ЛГБТІ

Усі люди, включаючи лесбіянок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуальних осіб, мають право користуватися захистом, передбаченим міжнародним законодавством з прав людини на основі рівності та принципу недискримінації. Повага до основних прав та принцип недискримінації є основними аспектами Конвенції про статус біженців 1951 року та права з питань біженців у цілому.

Правильний аналіз того, чи є ЛГБТІ-заявник біженцем відповідно до Конвенції 1951 року повинен виходити з передумови, що люди мають право жити в суспільстві такими, якими вони є, і не мають цього приховувати. Вони також підпадають під категорію членів певної соціальної групи, що є однією з п'яти підстав, викладених у Конвенції, для обґрунтованого страху переслідування.

“
... з причин раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів ...
”

Захист дітей

Глобальна обізнаність щодо насильства, жорстокого поведження та дискримінації щодо дітей зростає, що відображається у нових міжнародних та регіональних стандартах з прав людини (таких, як Конвенція про права дитини 1989 р.). Як зазначає Комітет ООН з прав дитини, визначення біженця повинно враховувати «особливі мотиви та форми проявів переслідування дітей» – починаючи від торгівлі дітьми для проституції, сексуальної експлуатації, каліцтва жіночих статевих органів, вербування неповнолітніх та переслідування родичами.

Зміна клімату та катастрофи

Зміна клімату та катастрофи впливають на життя мільйонів людей і змушують багатьох залишати свої домівки, в деяких випадках перетинати міжнародний кордон. Незважаючи на те, що не всі можуть стати біженцями, люди, які тікають в умовах несприятливих наслідків зміни клімату та катастроф, можуть мати обґрунтовані заяви про надання статусу біженця згідно з Конвенцією 1951 року. Зміна клімату та катастрофи, а також спроможність, здатність та готовність країни забезпечувати захист, можуть впливати на реалізацію прав людини, створювати ситуації переслідування через вплив та вразливість до наслідків таких подій.

Особливо там, де зміна клімату відбувається в умовах соціальних конфліктів, готовність або здатність держави пом'якшити несприятливі наслідки зміни клімату та катастроф, а також адекватно реагувати на їх виникнення можуть різнитися для окремих категорій за ознакою раси, етнічної приналежності, релігії, політичних поглядів, статі чи належності до певної соціальної групи. Таким чином, згідно з Конвенцією може виникнути обґрунтований страх переслідування певного населення.

Додаткова інформація:

Довідник УВКБ ООН з процедур та критеріїв визначення статусу біженця відповідно до Конвенції 1951 року та Протоколу 1967 року, натисніть [тут](#).

Щоб переглянути інші Рекомендації УВКБ ООН з питань міжнародного захисту, натисніть [тут](#).